

لطفعلی خان زند

مسیح مسرور

www.ketab.ir

انتشارات نیک فرجام

تهران - ۱۳۹۰

لطفعلی خان زند

حسین مسرور

ناشر: انتشارات نیک فرجام

ناشر همکار: انتشارات سپهرادب

صفحه‌آرایی: میروحید ذنوبی

لیتوگرافی: برنا

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۰

تیراژ: ۳۰۰۰ نسخه

۵۵۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۹۹۱۳-۷۱-۱ ●●● ۹۷۸-۹۶۴-۹۹۱۳-۷۱-۱ ISBN: 978 - 964 - 9913 - 71 - 1

انتشارات نیک فرجام

خیابان دانشگاه - کوچه رستمی - پلاک ۶

تلفن: ۰۹۱۲ ۲۸۵ ۸۳۰۱ - ۶۶۹۷ ۲۸۱۷ - ۶۶۹۵ ۲۳۱۵

سرشناسه	مسرور، حسین، ۱۲۶۷ - ۱۳۴۷
عنوان قراردادی	لطفعلی خان زند / حسین مسرور
مشخصات نشر	تهران: نیک فرجام، ۱۳۸۹
مشخصات ظاهری	۲۲۴ ص.
شابک	۹۷۸-۹۶۴-۹۹۱۳-۷۱-۱
وضعیت فهرست نویسی	فیبا،
یادداشت	چاپ قبلی: منشاء دانش: ۱۳۸۸
موضوع	لطفعلیخان زند، شاه ایران، ۱۱۸۱ - ۱۲۰۹ ق.
موضوع	ایران - تاریخ - زندیان، ۱۱۶۳ - ۱۲۰۹ ق.
رده‌بندی کنگره	الف ۱۳۸۹ ل ۶ م / ۳۰۳ DSR
رده‌بندی دیویی	۹۵۵/۰۷۳۶۰۹۲
شماره کتابشناسی ملی	۲۱۷۷۱۰۳

فهرست

پیشگفتار	۵
اغتشاش و آشوب پس از فوت کریم خان	۹
وضع قبایل قاجار پیش از آقا محمد خان	۱۳
برادرکشی سران زند و شجاعت های لطفعلی خان در شهر بم	۱۹
شکست جعفرخان از آقامحمدخان و شروع خیانت حاج ابراهیم خان	۲۵
سرانجام حاج ابراهیم خان کلاتر شیراز	۳۹
محاصره کرمان توسط آقامحمدخان	۴۳
آقا محمدخان لطفعلیخان را دعوت به سازش و دوستی می کند	۴۷
گشودن دروازه های کرمان بر اثر خیانت بعضی از نگهبانان	۴۹
وقایع بم و نرماشیر	۶۷
مقایسه ای از آخرین بازماندگان چند سلسله از زمان هخامنشیان تا عصر حاضر	۷۷
آقا محمدخان تهران را پایتخت قرار می دهد	۸۱
تاخت و تاز آقامحمدخان در گرجستان و قتل شاهرخ میرزا در خراسان	۸۳
قتل آقامحمدخان در قلعه شوش	۹۱
بررسی قسمتی از خصوصیات اولین پادشاه قاجار	۹۷
سرکشی و طغیان پس از قتل آقامحمدخان	۱۰۳
قیام صادق خان و محمدخان زند	۱۰۹
آشنایی با میهمان تازه وارد	۱۱۵
یک نابغه از طبقه سوم	۱۲۵
شهر در حال آماده باش	۱۳۷

۱۵۵	 دخترکولی
۱۸۷	 صبح ماهان
۱۹۷	 در سایه نخلستان
۲۰۷	 تیغم پرست بختم نپرست

www.ketab.ir

پیشگفتار

ضمن مطالعه کتب تاریخی به نظر رسید سرنوشت لطفعلی خان زند آنطور که باید و شاید تشریح نگردیده زندگی او تا آن درجه مبهم و تاریک است که حتی عکسی از ناهبرده در دست نمی‌باشد لذا نگارنده بر آن شد این کتاب را به رشته تحریر درآورد.

این مجموعه سرگذشت دو سرداری است که یکی در مردم‌داری و رؤفت و مهربانی در ردیف برجسته‌ترین پادشاهان بشمار می‌آید که بیشتر مورخین درباره او چنین اظهار نظر کرده‌اند که چنانچه در مقابل حریف زورمند خود توفیق می‌یافت ایران را به پایه‌ای آنچنان بلند می‌رساند که قابل قیاس با دوره قاجار نبود دیگری در آدم‌کشی و خونخواری نظیر و هم‌مانند نداشت و برای استقرار حکومت در خاندان خود انواع شکنجه‌های سخت و عقوبت‌های دردناک را درباره مردم اعمال می‌کرد و از جمع سرهای بریده مناره‌های می‌ساخت و اراکین چشم‌ها حوض‌ها تشکیل می‌داد با این وجود عده‌ای از مورخین آقامحمدخان را با این همه ستمگری و خطا و خونریزی نظامی بزرگ می‌دانند و بر این عقیده‌اند روزگار هرج و مرج آنروز به چنین مردی قسی القلب احتیاج داشت در این کتاب آغاز مطلب با خصوصیات خاندان زند و قاجار شروع شده صحنه‌های جنگ دو طایفه تا سرحد امکان به طور خلاصه و از هم تفکیک درج گردیده و ضمناً صدماتی که جامعه ایرانی بر اثر تجاوز و اعمال خلاف انسانی سربازان تحمل کرد در این مجموعه به اختصار ذکر شده است چنانچه در طی تاریخ مشاهده می‌شود بعضی از فرماندهان جهت اجرای فرامین خود به سربازان و عمل زبردست خود اجازه هرگونه تجاوز و تعدی را داده‌اند و آثار و نتایج حاصله از این اجازه حتی پس از انقراض همان فرماندهان نیز نمودار بوده است. سرزمینی که ما در آن زندگی می‌کنیم از همان ابتداء گاهگاهی

مرکز تاخت و تاز اقوام وحشی بوده غالباً دستخوش زورگویی و قتل و غارت گردیده روزگار پر آشوب فراوان داشته است منتهی در بعضی از ادوار تاریخ این تاخت و تازها و انقلابات مصادف با ظهور مردانی توانا و بلند همت چون نادر بوده که مدت زمانی کوتاه خرابیها و نابسامانیها جای خود را به پیشرفت و ترقی و سربلندی داده است و گاهی این دگرگونیها باعث انحطاط کشور و رسیدن به پرتگاه سقوط بوده است چنانچه در زمان پادشاهان قاجار در حدود یک سوم خاک ایران از دست رفت و دشمنان این آب و خاک هر وقت ضعف و ناتوانی حکمرانان را احساس کردند چنین موقعیتی را مغتنم شمرده و قسمتی از مملکت را مجزا ساختند تا جایی که ایران را به دو منطقه نفوذ خود تقسیم کردند اما در مدت پنجاه سالی که خاندان زند بر ایران حکومت کردند به استثناء سالهای آخر که مصادف با قتل عام آقامحمدخان بود دوران آسایش و رفاه مردم بوده است کریمخان بنیانگذار این سلسله از افراد پائین ایران از قبایل بسیار کوچکی است که تنها تبحر و کاردانی و شجاعت او سبب غلبه او بر دشمنان این سرزمین گردید این سردار بزرگ با اغماض و خطاها و خوش رفتاریها کینه جوان خودسر را بر سر مهر و محبت آورد از طرف دیگر همین مدارای با سرکشان و بوجود نیاوردن تشکیلات منظم عواقب وخیم و نآلمات ناگوار برای بازماندگانش به بار آورد خلاصه وضع آشفته بعد از کریمخانم درس عبرتی است برای برکنار ماندن آشوب و بلوا و جلوگیری از لجام گسیختگی اشخاص خودسر و پرهیز از بوجود آوردن یک فاجعه دردناک که ضرر آن متوجه فرد فرد مردم است.

به هر حال قرن دوازدهم هجری را می توان دوران هجوم ایلات به شهرها و هرج و مرج و اغتشاش دانست زیرا هر صاحب نفوذی که کوچکترین توانائی در خود می دید برای بدست آوردن تاج و تخت دست خود را به خون نزدیکان خود آلوده می کرد و چنین دورانی مصادف است با آغاز سلطنت پر آشوب شاهزاده لطفعلی خان زند که او را مواجه با طغیان و یورش و قتل و غارت های خوانین قاجار ساخت.

بوجود آمدن چنین وضعی در درجه اول معلول اختلافات خانمانسوز سران زند است که متأسفانه مردی توانا و با تجربه و بی غرض در میان آنها نبود تا از این نفاقها و برادرکشی ها که منجر به خاتمه وضع آنها گشت جلوگیری کند این وضع تا آنجا

ادامه پیدا کرد که پس از اینکه عده‌ای از جوانان زند در پیش چشم‌های شرربار خان قاجار به هلاکت رسیده عده‌ای دیگر از ترس مجازات‌های وحشتناکی که در انتظارشان بود از این شهر به آن شهر و از این کشور به آن کشور سرگردان شدند و تنها سردار سرسخت لطفعلی خان در مقابل هجوم خوانین قاجار باقی ماند این جوان طی دوران زد و خوردهای خود حوادثی مخوف و پستی و بلندی‌های هراسناک را که هر لحظه ممکن بود به مرگش خاتمه پذیرد پشت سر گذاشت و با ارداهای قوی مافوق تصور و شجاعتی بی‌نظیر نتیجه حمله و یورش دشمنان را برای مدتی طولانی به تعویق انداخت و در میدان‌های نبرد چون طوفانی خروشان به قلب سپاه دشمن زد و دلاورانه جنگید و دریائی از سپاه را از هم گسیخت و همچنان جان بر کف نهاده در میان انبوه دشمن به پیشتاز مرگ شتافت و از آنچه سرنوشت و تقدیر برایش تعیین کرده بود نهراسید.

این جوان در بسیاری از خصائص سربازی و صفات نیکو با رقیبان خود فرق کلی داشت برتری او را لحاظ شجاعت و کاردانی بر هیچکس پوشیده نیست تنها نقطه ضعف او نداشتن تجربه و نداشتن شخص معمر و دلسوز بود چه شاهان بعد از او در هر گرفتاری و بحرانی از حمایت مردانی بزرگ نظیر قائم مقام و امیرکبیر برخوردار بودند ولی حاج ابراهیم خان کلانتر شیراز که تا اندازه‌ای با تجربه و صاحب نفوذ آن عصر بود این جوان را نه فقط تنها گذاشت بلکه در عالم دوستی به درهم کوبیدن اساس استقلال سلطنت او مشغول گشت و به دشمنان او پیوست و در آن روزگار سیاه با چنین خیانتی ستاره درخشان خاندان زند را در وحشت و تاریکی فرو برد علت مخالفت این شخص چنانچه به تفضیل خواهد آمد متکی بر یک امر بیهوده و واهی و در عین حال جزئی بود بهانه او چنین است که چرا قاتلان پدر خود را که من وساطت عفو آنان را کرده بودم به قتل رساندی سرانجام این خیانت به آنجا خاتمه یافت که جوان زند مقطوع‌النسل شدن فرزند خردسالش را بدست دشمن شنید و سربازانی که برای تجاوز آماده کرده بودند تماشا کرد و آن لحظه‌ای که دو انگشت خونخوار قاجار برای نابینائی او به جلو صورتش نزدیک می‌شد نظاره کرد و منظوره صورت غرقه به خون خود را احساس نمود اما دیگر نتوانست آن خون را ببیند و تأسف او از آن جهت بود که در دم آخر نتوانست حتی مأمور قتل خود را بشناسد و بر چهره او نظاره کند این کتاب زندگی شجاعانه و تأسف بار رادمردی است که با

عزت و سربلندی و ندادن تن به ذلت و خواری در عتفوان جوانی یعنی بیست سالگی به نبرد با انبوه بی پایان دشمن پرداخت و با کسب افتخاری بزرگ با جامه‌ای گلگون و صورتی غرقه بخون به اسارت درآمد و پس از تحمل ناراحتی‌ها و چشیدن جور و ستم‌های بیش از حد به شهادت رسید.

چگونگی جنگ‌های دلاورانه این سردار جوان که با دوهزار سپاهی در آن عصر به جنگ بیش از بیست هزار نفر دشمن رفت شاهد زنده‌ایست بر نبوغ نظامی او و از عجایب نیروی نظامی و تحمل بردباری لطفعلی خان اینکه پس از هر پیروزی یا شکستی مجدداً مصمم‌تر پای به میدان نبرد می‌گذاشت و با عزمی راسخ و اراده‌ای آهنین پای به رکاب می‌کرد و تا آخرین لحظه توانائی می‌جنگید منظره فجیع قتل او بدست بی‌رحم‌ترین اشخاص نه تنها در قلب عموم مردم آن زمان تأثیری عمیق و دلخراش داشت بلکه بی‌گمان در حال حاضر هم با خواندن این سرگذشت ممکن نیست شخص هر قدر هم بی‌احساس باشد از درجه از جان گذشتگی و سرنوشت رفت باری که در سرتاسر دوران پرتلاش زندگی او به چشم می‌خورد دچار اندوه و ناراحتی نگردد.